

Takdim

Değerli *liberal* düşünce okurları,

Derginin bu sayısında farklılıklar, cumhuriyetçilik ve Gezi protestoları üzerine üç dosya bulunuyor. Bunun dışında dosya dışı beş makale ile dolgun bir içerikle *liberal* düşünce okuyucusuyla buluşuyor.

Farklılıklar dosyası, Hayek'in kültürel evrim teorisini, yapısalcı Marksist kültür teorilerinin ve ulus-devletçi kültürü yeniden inşa etme girişimlerinin karşısında konumlandıran Arda Akçiçek'in makalesi ile başlamaktadır. Her ne kadar Akçiçek, Hayek'in kültür meselesine dolaylı bir katkı sunduğunu iddia etse de, pek çok teorisyen için Hayek başlıca kültür teorisyenlerinden biridir. Bu bakımdan Akçiçek'in, meseleyi Türkiyeli liberallerin gündemine sokması son derece önemlidir. Hele ki, Hayek'in Türkçe'de yayınlanan eserlerinde bir artışın olduğu şu günlerde konuyu, eleştirilere ve yorumlara sunan Akçiçek'in çabası takdire şayandır. (Bilindiği üzere Hayek'in *Kölelik Yolu* eseri ile siyaset, sosyal ve hukuk felsefesi üzerine muhtelif çalışmaları Liberte Yayınları tarafından yayınlanmaktadır. Yakınlarda Hayek'in *Özgürlüğün Anayasası* adlı önemli çalışması BigBang Yayınları tarafından okuyucuya sunulurken, *Hukuk, Yasama, Özgürlük* üçlemesi İş Bankası yayınlarından temin edilebilmektedir. Yine Atilla Yayla'nın derlediği *Hayek'in Liberalizm Anlayışı* adlı kitap da Kesit Yayınları tarafından okuyucuya kazandırılmıştır.) Akçiçek'in verdiği temel mesaj kültürün belirli bir amaca yönelik olarak yeniden inşa edilebile-

cek bir olgu olmadığı ve bu sebeple yeniden inşacı projelerin (Maksist ya da ulus devletçi) hedeflerinde başarılı olamayacakları yönündedir.

Akçiçek'in yazısının ardından Bilal Sambur'un özgürlük, çoğulculuk ve barış kavramları arasındaki ilişkiyi irdeleyen denemesi yer almaktadır. Sambur, insan psikolojisinden yola çıkarak konuyu sosyal psikolojiye ve siyaset felsefesine bağlamakta ve özgürlük ve çoğulculuğun mutlak iyi değerler olarak toplumsal barışın imkanlarını nasıl geliştirdiğini açıklamaya çalışmaktadır.

Dinî çoğulculuk meselesi *liberal* düşünce'nin bir hayli önem verdiği bir konudur. Dergi'de genelde toplumsal barışın temeli olarak görülen "farklılıklarımızla birarada yaşama" düsturu çerçevesinde yazılan makalelere yer verilmiştir. Ancak Tülay Demir, "hakikati aramak" anlamında her dinin aynı hedefe yöneldiğini iddia eden teolojik bakış açıışlarını dinî çoğulculuk perspektifinden ele alarak tartışmanın alanını genişletmektedir.

Seda Kundakcı'nın makalesi, Akçiçek ve Sambur'un ifade etmeye çalıştıklarını farklı bir açıdan tamamlar görünmektedir. Akçiçek'in kültürün neden kontrol edilemeyecek evrimsel bir gelişim olduğunu açıklamasının ardından Sambur'un iyi hayat anlayışı tanımlamalarını siyasi erkin yetki alanından dışlaması ile genişleyen konuya Kundakcı, somut bir toplumsal sorunu dile getirerek katkıda bulunmaktadır. Heteroseksizm olarak tanımlanan bakış açısının kültürel olarak yeniden üretilmesinin siyasal iktidarın geleneksel yapılarını nasıl meşrulaştırdığını açıklamaya çalışan Kundakcı, yeni toplumsal hareketlerle çıkışa geçen feminist teorinin geçirdiği teorik değişimi de okuyucunun ilgisine sunmaktadır. Beden ve cinsellik üzerinden iktidarın yeniden kurulması meselesi liberal teoride hak ettiği ilgiyi görememiştir. Aslında son dönemde neo-Darwinci bakış açısının ve evrimsel psikolojinin (ve bilişsel psikolojinin) toplumsal cinsiyet meselelerine ciddi itirazlar yükselttiği fark edilecek olursa, Türkiye'de hayli göz ardı edilmiş bir çalışma alanının da ortaya çıkacağı anlaşılabilir.

Bu dosyanın son yazısında Kubilay Atlay, Catharine MacKinnon'ın *Only Words* adlı kitabını eleştirmektedir. Atlay, femist yazarların pornoyu ifade özgürlüğü kapsamında görmemelerinin sebeplerini adı geçen kitap bağlamında irdelerek, feminist eleştirinin mantıksal hatalarını ortaya koymaya çalışmaktadır. Yazarın bu çabası liberal siyasal teoride önemli bir açığa da dikkat çekmesi bakımından kayda değer görünmektedir.

Cumhuriyetçilik dosyası bu konudadaki çalışmaları ile tanıdığımız Armağan Öztürk'ün makalesi ile başlamaktadır. Cumhuriyetçilik geleneği içinde beliren iki temel yaklaşımın -kamusallık ve özyönetim- karşılaştırmalı bir

analizi sunularak, komüniteryan ve liberal cumhuriyetçilik düşüncelerinin çatışma ve kesişme noktaları belirginleştirilmeye çalışılmaktadır.

Öztürk'ün yazısının ardında, Fikret Çelik, cumhuriyetçilik tartışmasında meydana gelen temel dönüşümleri siyasi tarih açısından ele alarak, Antik bir gelenek olarak cumhuriyetçilik ile Aydınlanma'nın bir ürünü olarak cumhuriyetçilik arasında önemli kırılmaların olduğunu ileri sürmektedir. Çelik'in bu perspektiften yaptığı uyarılar, liberal ve komüniteryan cumhuriyetçilik anlayışları arasındaki bazı gerilimlerin siyasi tarihteki yansımalarını da açığa çıkartmaktadır.

Konuyla ilgili diğer katkı, "neoliberalizm"i cumhuriyetçilik teorisi ve pratiği açısından eleştiren Efe Baştürk'ten gelmektedir. Öztürk'ün makalesinin aksine, Baştürk'ün çalışmasında komüniteryan teorilerle liberal teorilerin uzlaşmaz şekilde aralarının açıldığı görülmektedir. Baştürk, "neoliberalizm" olarak adlandırılan politik-iktisat teorisinin ve siyaset pratiğinin klasik liberal gelenekten keskin bir şekilde ayrıldığını ve kamusal alanda gelişmesi beklenen cumhuriyetçi pratiğe hayat hakkı tanımadığını ileri sürmektedir.

Bu dosyanın son yazısını Buğra Kalkan kaleme almıştır. Baştürk'ün makalesini "neoliberalizm" teriminin kullanış tarzı açılardan eleştiren Kalkan, sözkonusu terimin teorik arka planını sorgulamaktadır. Açıkçası bu son derece önemli bir meseledir. *liberal* düşünce'nin ilerki sayılarında bu konuyla ilgili bir dosya hazırlamayı düşünüyoruz. İlgililerin yazılarını dergiye beklediğimizi şimdiden duyuruyoruz. "Neoliberal" teorisyenler kimlerdir; tek bir okul mudur yoksa birden fazla okula mı bölünmüşlerdir; aralarında teorik farklılıklar var mıdır; hangi klasik liberallerden ne yönde ayrılırlar; ayrılığın sebepleri nelerdir; neoliberallerin güncel siyasetle ya da küresel siyaset ile olan bağlantıları nasıl kurulmaktadır gibi, daha çoğaltılabilecek sorular etrafında gelişen makaleleri bekliyoruz.

Bu sayının son dosyası Gezi protestoları üzerinedir. İlk yazıyı Bican Şahin kaleme almıştır. Şahin çok-kültürlülük paradigması açısından konuya yaklaşarak, Türkiye'nin siyasi tarihi bağlamında Gezi olaylarının anlamını irdelemektedir. Şahin'in ardından Atilla Yayla, Gezi eylemcilerinin siyasal ve ekonomik angajmanlarını irdeleyerek, Gezi'den bir özgürlük hareketi çıkartılıp çıkartılamayacağı sorusu üzerine gitmektedir. Bu dosyanın son yazısında Bilal Sambur, Gezi protestocularının kullandıkları temel söylemler üzerinden eylemcilerin ideolojik perspektiflerini ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Eylemcilerin genellikle kolektivist bir çizgiyi takip ettiklerini öne süren Sambur'un açıklamaları, konunun farklı bir araştırma alanına da işaret etmektedir.

Dosya dışı makalelerin ilki Aliyar Demirci'ye aittir. Demirci, Türkiye'deki sosyoloji çalışmalarının temel kırılma alanlarından biri olan Prens Sabahaddin çizgisi ile Ziya Gökalp çizgisi arasında cereyan eden çatışmaya yeniden dönülmesini sağlamaktadır. Bir Prens Sabahaddin takipçisi olan Tahsin Demiray'ın fikirleri ve siyasi mücadelesi, Türkiye'de liberalizmin sistematik bir şekilde siyasi alandan nasıl temizlendiğinin de küçük bir örneğini sunarak, siyasi tarihçilere yine unutulmuş bir çalışma alanını hatırlatmaktadır.

Demirci'nin ardından Cihan Uzunçayır Türkiye'de gelişen milliyetçilik akımları arasındaki bağlantıyı ortaya koymayı amaçlayan bir milliyetçilik tipolojisi çıkarmayı deniyor. Milliyetçiliğin siyasal spektrumun neredeyse istisnasız şekilde her yerine bulaştığı Türkiye'de, bu çaba, üzerine daha fazla gidilmesi gereken bir çalışma alanı olarak ilgi beklemektedir. Ayrıca Türkiye'nin siyasal yapısının hızla değiştiği günümüzde milliyetçiliğin geçirdiği evrimsel gelişim de ayrıca dikkate değerdir.

İsmail Numan Telci, son yılların önemli bir fenomeni haline gelen TOKİ konut projelerinin mimari estetik anlayışını, TOKİ'nin yurt dışına konut ihraç etme girişimi vesilesiyle gündeme getirmektedir. Merkezîyetçi ve rasyonalist planlar olan TOKİ projelerinin, post-modern çağda gördüğü ilgiyi anlamaya çalışan Telci, önemli bir araştırma konusunu da *liberal* düşünce okurlarıyla paylaşmaktadır.

Antropoloji literatüründe "ilkel" avcı-toplayıcı toplumların doğal bir kömün hayatı yaşadıkları ve bu sebeple kolektivist oldukları yönünde güçlü iddialar bulunmaktadır. Thomas Mayor, "Avcı-Toplayıcılar: Orijinal Liberteryenler" adlı makalesinde ise tam tersi bir tezi ikna edici bir açıklıkla ele almaktadır. Bireyciliğin farklı sosyal kurumsal çerçevelerde yaşama ve gelişme şansı üzerine ilgililerin mutlaka okuması gereken bir deneme olarak *liberal* düşünce'nin bu sayısındaki yerini almaktadır.

Son olarak, iflasını ilan eden Detroit hakkında kısa bir eleştiri yapan Shikka Dalmia'nın denemesine yer verilmektedir.

Keyifli okumalar dilerim.

Buğra Kalkan
Sayı Editörü